

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Imod den lille Anklager, det er Prof. H. C. Ørsted, med Beviis for at Schellings Philosophie er uchristelig, ugudelig og løgnagtig

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Imod den lille Anklager, det er Prof. H. C. Ørsted, med Beviis for at Schellings Philosophie er uchristelig, ugudelig og løgnagtig", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1815_248-com-root.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

lat., 'endelig engang'.

må få slag (optativ).

skulle, burde.

alt efter hvordan de forholder sig.

frem.

uanset hvor.

hvis ikke.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.279; Grundtvig 1845, nr. 762.

dræbte.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.393; Grundtvig 1845, nr. 1.582.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 7.788; Grundtvig 1845, nr. 2.146.

aflægge.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.701; Grundtvig 1845, nr. 2.599.

lo hånligt ad.

viser ringeagt; er ligeglad med.

opholde.

egl.: Svar tåben så dumt, som han spørger, for at han ikke skal være vis i egne øjne (Ordsp 26,5).

være sparsommelige med.

uret, fortræd.

ondt.

forgæves, spildt.

manglede.

hvis.

den stammende.

hit (imperativ pluralis).

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 1.124; Grundtvig 1845, nr. 335.

ordsprog.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.635; Grundtvig 1845, nr. 2.335. At bede betyder her både at hvile og at fremsætte en bøn.

tilføje.

fremsætte en bøn; hvile.

omdømme; eftermæle.

dvs. pilgrimme.

den tid er forbi, da.

vejs ende.

fint, klart vand.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

fr., herberg.

sandsynligvis en hentydning til Krebshuset, som var en kro i Sorø.

sandsynligvis en hentydning til Røde Vejrmølle Kro, som lå på Roskilde Landevej (den nuværende Roskildevej) ved Glostrup. Vejrmøllekroen var nabokro til Roskildekro.

endvidere.

kløgtigt.

bemandet luftballon.

går aldrig med på den galej; ordsprog, jf. Mau 1879, bind 1, s. 295.

dvs. pilgrim.

for at.

forvandlet.

i det jordiske, timelige.

således.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.217; Grundtvig 1845, nr. 1.760.

én, der handler med ulovlige varer; smugler.

lat., 'bjergene har fødselsveer, og der fødes en latterlig mus' (overs. GV). Citat fra Horats' *Ars poetica*, vers 139, som i Axel Juels oversættelse lyder: "Bjergene barsler — og føder en Mus til almindelig Latter" (Horats 1945, s. 99).

komme læseren i forkøbet.

tilskynder, opfordrer.

erindringen om mig fra.

skampælen (strafferedskab bestående af en forhøjning af træ med en pæl midtpå, ved hvilken forbrydere blev bundet og pisket).

læse nøje igennem; undersøge.

jf. ordsproget "Hvem der gjør *Regning* uden Vært, maa *regne* to Gange", se Mau 1879, nr. 7.778; Grundtvig 1845, nr. 2.144.

talemåde, jf. Mau 1879, bind 2, s. 162.

personer, der går metodisk til værks (her med ironisk undertone).

lat., egl. 'disputare ex concessis', 'at argumentere ud fra det indrømmede', dvs. bygge en argumentation på synspunkter, som anerkendes (indrømmes) af modparten.

jf. ordsproget "Du skal ej føre *Svig* til Torvs med dig", se Mau 1879, nr. 9.828; Grundtvig 1845, nr. 2.619.

personer, der går metodisk til værks (her med ironisk undertone).

må få en hård medfart, må blive straffet (optativ).

ret, rigtigt.

ordsprog, jf. Mau 1879, bind 2, s. 110.

hvis.

naturvidenskabsmand.

opgav.

ordsprog, som betyder at kalde tilbage, hvad man kort forinden har sagt, jf. Mau 1879, bind 2, s. 43.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

sådan.

usædvanlig, underlig.

i dansk mønt.

dvs. bimpler, dunke.

tilsat.

galæbler, galle (anvendtes i fremstillingen af blæk).

fra., 'af naturen og af den naturlige sandhed' (overs. GV).

pudset.

gå (imperativ pluralis).

Der hentydes formentlig til fanden.

da. betegnelse for en trolddomsbog, der i håndskrifter var udbredt blandt almuens kloge koner og mænd.

plyndrer.

troldmanden.

nedsættende betegnelse for en person, som fortolker loven på en spidsfindig og egennyttig, men oftest uangribelig måde.

løbe ad helvede til; forskrive sig til fanden, jf. udtrykket "Gaa Fanden i Vold" (Mau 1879, bind 1, s. 202).

som man skulle tro.

konflikt.

lat., 'naturlige magi', dvs. indsigt i naturvidenskaberne og udnyttelsen heraf til at frembringe virkninger, der virker overnaturlige.

rendt mig på dørene, jf. Mau 1879, bind 1, s. 157.

dvs. skælmer, gavtyve; slyngler.

foran.

selvfølgelig med måde.

velkendt.

her: værdifuldt; interessant.

flittigt.

ordspil på substantivet fortale (forord) og verbet fortale, som betyder at bagtale, at tale nedsættende om.

ganske vist.

fællesskab.

et afvisende udtryk: det kan du opgive!

antagelse.

hvilket heller ikke er nødvendigt.

tale i tåge, tale uklart.

person fra Matthias Claudius' tekst "Urians Nachricht von der neuen Aufklärung oder Urian und die Dänen", se kommentaren nedenfor. Urian er også et navn, man bruger om en enfoldig eller tåbelig person.

ty., 'Fornuften, hvad man aldrig behøvede benægte, / Var til alle tider et nyttigt lys, / Men hvad den tidligere ikke vidste, / Det vidste den dog ikke tidligere, / Nu sidder den på sin fede bag / Og ved nu også hvad den

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ikke ved!' (overs. GV). Citatet stammer fra Matthias Claudius' "Urians Nachricht von der neuen Aufklärung oder Urian und die Dänen" (oprindeligt 1797).

fordrejet.

sikkert.

lat., en evighedsmaskine.

typisk navn for en ræv; en lumsk person.

ordkriger.

som en helt, kriger.

sådan.

retorisk.

helten, krigeren.

betvivle.

bemandet luftballon.

formentlig en ironisk hentydning til Schellings naturfilosofi, se fx Schellings *Von der Weltseele, eine Hypothese der höhern Physik zur Erklärung des allgemeinen Organismus* (1798).

steget så højt.

har jeg lidt nederlag.

meget store skridt.

egl. et bånd, hvormed et barn ledes, når det skal lære at gå; overført udtryk for, at man lader sine handlinger bestemmes af en anden.

under disse omstændigheder.

ordsprog, som betyder 'at opgive', jf. Mau 1879, nr. 7.479.

bagvendthed, fordrejning.

åbenlyst, klart.

også.

bekæmpe.

i særlig grad.

åbenlyst, tydeligt.

endnu.

udgive.

så at.

må være.

dristigt.

fordrejet.

for at.

ikke.

allerede.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ty., svingom, glad dans; her: farligt cirkusspring, saltomortale. Saltomortale var et centralt begreb i debatten mellem Schelling og Jacobi, se Schelling 1812, s. 181 f. og 185.

over.

blæse til kamp.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.709.

uopdragen.

ordsprog, variation over Mau 1879, nr. 8.808; Grundtvig 1845, nr. 2.367.

udtaler sig (udførligt).

protest, indsigelse.

handling, gerning.

lat., i det abstrakte, abstrakt.

historien.

sikkert.

lat., her: på forhånd.

menneskers gerninger.

mest hensigtsmæssigt.

her: bebrejdelser.

undtagen.

Immanuel Kants kritiske filosofi, som undersøger den menneskelige erkendelses forudsætninger, love og grænser.

tydeligvis.

end.

ital., dødspring.

lat., 'hvis du har gjort (det), (så) benægt'.

lat., 'synlige beviser'; 'sagens akter'.

insisterer han da så vedholdende på.

lat., 'den mest hengivne tilbeder af så stort et navn'; der hentydes formentlig til Luther, jf. passagen ovenfor.

lade stå åbent hen.

tillad mig.

bekæmpe.

lat., 'til meningsløshed', 'til urimelighed'.

tillad mig endvidere.

dvs. bomre, slå fejl, mislykkes.

blev nødvendigt.

af lat., privat universitetsforelæsning.

lat., fysik, naturvidenskab.

lat. (opr. gr.), her: matematik.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

her: regnekunst, aritmetik (Søren Mathiesen var forfatter til nogle i samtiden meget anvendte regnebøger).

lat., 'i det mytologiske, det historiske og det poetiske'; atq. er en forkortelse for atque (og).

sådan.

fra strofe 4 af Luthers salme "Ein feste Burg ist unser Gott" ("Vor Gud han er så fast en borg") fra 1528. Salmen har nr. 336 i *Den danske salmebog* 2002, hvor passagen lyder: "lad fare i Guds navn! / Dem bringer det ej gavn, / Guds rige vi beholder".

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.794; Grundtvig 1845, nr. 2.611.

blive dårligt omtalt.

på falsk måde.

anklager.

tåbelige.

bemærkelsesværdigt.

fortolke, udlægge.

klart, tydeligt.

dvs. mente.

førsteårsstuderende.

lidt for højt.

fugleskrig; højrøstet tale.

hypnose.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 1.954; Grundtvig 1845, nr. 2.376.

dvs. skælm, gavtyv; slyngel.

den ejendommelighed ved dyrets eller menneskets legeme, som mentes at gøre det modtageligt for indvirkning fra himmellegemer eller beslægtede kræfter hos andre væsener (også kaldet mesmerisme).

hænder, sker (deponent verbum).

angår.

tage noget videre hensyn.

fuldstændig tåbeligt.

undtagen.

i enighed.

også.

tåbelighed.

gale, vanvittige.

end.

klart, åbenlyst.

sådan.

udførlige redegørelser for.

Grundtvig.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

fra., 'uden sammenligning (i øvrigt)'.
overvejelser; betænkeligheder.

udførlig redegørelse for.

ligefrem, næsten.

dvs. kuriøse, her: omhyggelige.

lat., 'om at være og eksistere'

lat., 'om udveksling af egenskaber'; et teologisk udtryk om interaktionen mellem de guddommelige og de menneskelige egenskaber i Jesu Christi person.

etc.

handlinger, gerninger.

talte i tåge, talte uklart.

dvs. kunst.

hurtigskriveri.

dvs. kunst.

forbliver.

angriber på langs, fra siden.

også.

kort sagt.

ganske vist; rigtignok.

dvs. kuriøse, mærkelige.

tale nedsættende om, bagtale.

give klar besked.

også.

fordrejet.

tydeligt, indlysende.

retteligt s. 184.

skal han vide (optativ).

ret.

Der hentydes til genoptrykket af anmeldelsen i H.C. Ørsteds bog *Imod den store Anklager* (1814), s. 8-35.

adskillelsen.

kortfattet.

egentlig ikke.

recensenten, dvs. anmelderen.

finde på.

som om.

endnu.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

været sådan.

allerede.

sagen.

bestræbelse på at være i overensstemmelse med akterne.

disse spørgsmål.

hvad enten.

Citat fra epilogen til Johan Herman Wessels parodiske sørgespil "Kierlighed uden Strømper" (*Samtlige Skrifter*, bind 1 (1799), s. 146).

beroede.

på.

derpå.

temmelig dårligt.

ældre titulatur (her ironisk).

mindste.

som om.

Der hentydes formentlig både til historien (de fortidige begivenheder) og til Grundtvigs historiebog, *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng* (1812).

forstanden, fatningen.

recensenten, dvs. anmelderen.

Grundtvig.

recensenten, dvs. anmelderen.

Grundtvig.

ligeglad med.

Linjetallet henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 9.

i hvor høj grad.

i høj grad.

opskræmt.

åndspersonernes; åndens.

Grundtvig.

dvs. overilet; hurtig, uovervejet.

Grundtvig.

taget fejl af.

recensentens, dvs. anmelderens.

på falsk måde.

ty. ordsprog, som ordret betyder 'nød bryder jern', dvs. 'nød bryder alle love'. Jf. Mau 1879, nr. 7.025 og 7.023; Grundtvig 1845, nr. 2.006.

Grundtvig.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

litterær.

lykkesøgende; eudaimonisme er en lære, der regner lykke og trivsel for det højeste gode.

bryst.

Grundtvig.

end.

endvidere.

erindringen om Fichte.

grundlæggende karakteristik.

må Herren glemme (optativ).

må erindringen om ham være velsignet (optativ).

litterær.

skoledrengen.

lære, der regner lykke og trivsel for det højeste gode.

nogen rimelighed, berettigelse.

stillede, udfærdigede.

dvs. dulgte, skjulte.

ganske vist.

åbenlyst.

trossamfund.

undtagen.

recensenten, dvs. anmelderen.

recensentens, dvs. anmelderens.

trosartikler (gl. pluralis).

tydeligt, indlysende.

tåbeligere.

Linjetallet henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 12.

romersk-katolske.

dvs. mønte, tilvejebringe.

endvidere.

trossamfund.

nuvel.

i stedet.

etc.

også.

fjerne.

på falsk måde.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

hvis.

forkynder, præst.

kortfattet.

overblikket.

stillede.

eksistens.

udtalelse.

i felten (militært udtryk).

hentydning til den tyske idealisme, særligt F.W.J. Schellings filosofi, som søgte indsigt i den 'højeste sandhed' gennem tænkningen, uafhængigt af erfaringen.

Linjetallene henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 16 f.

sådan.

dristigt.

hentydning til den tyske idealisme, særligt F.W.J. Schellings filosofi, som søgte indsigt i den 'højeste sandhed' gennem tænkningen, uafhængigt af erfaringen.

mening, fornuft.

fordømte, forkastede.

det synes dog så godt, forstandigt.

mindste detalje (en kvintin er et kvart lod).

hurtigskriveri.

etc.

almene, generelle.

uigennemtænkte.

almene, generelle.

allerede.

almene, generelle.

hvis.

havde kendskab til de forhold, han talte om.

40 sider.

hentydning til den tyske idealisme, særligt F.W.J. Schellings filosofi, som søgte indsigt i den 'højeste sandhed' gennem tænkningen, uafhængigt af erfaringen.

ganske vist; rigtignok.

etc.

hverken.

almene, generelle.

tilsidesatte.

blev undergravet.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

helte, krigere.

tilsidesatte.

recensenten, dvs. anmelderen.

tilsidesat.

dvs. *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

recensenten, dvs. anmelderen.

også.

recensentens, dvs. anmelderens.

ikke belejligt for professoren.

bemærkelsesværdig, vigtig.

også.

stemmer nøje overens med skriftens (Bibelens) mening.

tydeligvis.

også.

Grundtvig.

professoren.

følgeslutninger.

skriftstedets, bibelstedets.

åbenlyst.

skriftstedets, bibelstedets.

også.

følgeslutning.

almene, generelle.

tåbelighed.

følgeslutninger.

almene, generelle.

således.

ganske vist; rigtignok.

fritaget sig for.

betyde.

dvs. sagte.

uomvisteligt.

trosbekendelser.

lat., trosbekendelse.

trosartikler (gl. pluralis).

guddommelige inspiration.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ved samme handling.

forpligte.

etc.

fuldt ud.

også.

Modsigelsens grundsætning kaldes også kontradiktionsprincippet og er en logisk regel, der siger, at man ikke på samme tid kan bekræfte og benægte det samme. Denne logiske regel havde afgørende betydning for Grundtvig (se fx Høirup 1949).

kræves.

klart, indlysende.

Modsigelsens grundsætning kaldes også kontradiktionsprincippet og er en logisk regel, der siger, at man ikke på samme tid kan bekræfte og benægte det samme. Denne logiske regel havde afgørende betydning for Grundtvig (se fx Høirup 1949).

klart, tydeligt.

fællesskab med ham.

hentydning til *Imod den store Anklager* (1814), s. 94, hvor H.C. Ørsted skriver, at når kirkefædrene og de romerske love talte hårdt imod matematikerne, så angik kritikken udelukkende dem, man dengang kaldte matematikere, nemlig stjernetydere og folk, som anvendte matematik til spådomskunster. Kritikken kan if. Ørsted ikke med rette overføres på 1800-tallets matematikere.

upassende.

åbenlyst, indlysende.

klart, indlysende.

hvad enten.

tydeligt.

de gammeltestamentlige profetbøger.

etc.

byers.

også.

kortfattet.

også.

også.

sondring, skelnen; adskillelse.

hovedsagen.

sondringen, skelnen; adskillelsen.

allerede.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

præsteløftet.

sondring, skelnen; adskillelse.

foretager.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

følgeslutninger.

følgeslutning.

kræves.

det vil sige.

undtagen.

usædvanlige; uegentlige.

hovedsagen.

recensenten, dvs. anmelderen (H.C. Ørsted).

forlade, svigte.

bestemt.

usædvanlige; uegentlige.

virkelig; næsten.

betydning.

trosartikler (gl. pluralis).

budt, påbudt.

svært; ubehageligt.

bibelsteder.

stejlt, urokkeligt.

fortolkning, udlægning.

her: bibelsted (dvs. Matt 5,22).

I nogle versioner af det græske Ny Testamente indgår ordet eikē, som betyder 'uden grund', i det omtalte bibelsted (Matt 5,22): "Men jeg siger jer: Enhver, som bliver vred på sin broder *uden grund*, skal kendes skyldig af domstolen; den, der siger: Raka! til sin broder, skal kendes skyldig af Det store Råd; den, der siger: Tåbe! skal dømmes til Helvedes ild".

fortolkning, udlægning.

hverken sige.

polemikken om Grundtvigs bog *En mærkelig Spaadom* (1814), se indledningen hertil.

ganske.

med beskyldninger om.

denne oversigt.

passende.

afslutning, konklusion.

ganske vist.

tænker over.

også.

tænkere, filosoffer.

steg (for) højt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

digter.

ty., 'Hæver han sig opad / Og rører / Stjernerne med sin isse, / Intetsteds hæfter da / De usikre såler, / Og med ham leger / Skyer og vinde' (overs. GV). Citat fra Johann Wolfgang Goethes digt "Grenzen der Menschheit" (1789, da. Menneskehedens grænser), 2. strofe.

dvs. fornuften, når den motiverer til handling i stedet for blot at erkende; henvisning til Kants moralfilosofi. undtagen.

selvbevidsthed ('Selvforstand' må være Grundtvigs egen oversættelse af J.G. Fichtes begreb 'Selbstbewusstsein').

Modsigelsens grundsætning kaldes også kontradiktionsprincippet og er en logisk regel, der siger, at man ikke på samme tid kan bekræfte og benægte det samme. Denne logiske regel havde afgørende betydning for Grundtvig (se fx Høirup 1949).

væren, eksistensen.

væren, eksistens.

eksistenser.

den grundlæggende væren, eksistens.

også.

dvs. udtrykt.

den grundlæggende væren, eksistens.

her: overgav.

den grundlæggende væren, eksistens.

stod frem.

snarere.

undtagen.

besindig, nøgtern.

efter.

filosofisk betegnelse for tilværelsens grund, det højeste væsen (Gud). Et nøglebegreb i Schellings identitetsfilosofi, hvor 'det absolutte' er den enhed, der rummer modsætninger som subjekt-objekt, ånd-natur og frihed-nødvendighed.

mønster på og forening af alt.

åbnede.

mistede, tabte.

betragtning af sig selv via selvbevidstheden.

frafald.

endog.

betragtning af sig selv via selvbevidstheden.

frafaldet.

almindeligvis.

fortolkning.

undtagen.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

forgodtbefindende.

åndens, ideernes verdens.

betragtning, anskuelse.

vil (præsens pluralis).

betragte, eftertænke.

åbenlyst, tydeligt.

særegenhed, karakteristika.

identisk med, det samme som.

da.

gr., átheos en kósmō, 'uden gud i verden'.

(lære)sætninger, som en videnskab låner fra en anden.

bekæmpet; benægtet.

ganske vist.

også.

de (lære)sætninger, som en videnskab låner fra en anden.

udtjente krigsveteraner.

andet end flygtigt.

det almenes, det generelles.

miste.

særpræg.

åndens, ideernes verdens.

kraftigt; indtrængende.

her: Kants filosofi.

åndens, ideernes verden.

indskrumpne, golde.

fratage.

drage i krig.

udseende, ydre.

historiefortælling.

åndens, ideernes verdens.

betragtning, anskuelse af historien.

(bemærkelsesværdige) hændelser.

tidsalder.

forklarelse, forvandling.

sådan.

menneskeslægten.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

endvidere.

skal man betragte (optativ).

forgængeligheds.

menneskeslægtens.

tåge, dvs. vrøvler.

i.

næsten, ligefrem.

tydeligt nok, efter min mening.

i agt.

holde trit.

tilslutning, samtykke.

anskuelser.

også.

udformningen, fremstillingen.

erhverve.

upålidelighed mht. det fysiske, naturvidenskabelige.

bemærkes.

ikke-rost.

ikke-kritiseret.

endnu.

udvikling, udformning.

særegne, karakteristiske.

åndens, ideernes verden.

fremdrage.

skjulte.

enhedens.

midtpunkt.

skjulte.

oplyst, forvandlet.

også.

idet.

oplyste, forvandlede.

menneskeslægten.

nødvendigvis, med nødvendighed.

alment.

fordrejning.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

stridsånden.

endnu.

består.

synonym for det, Schelling kalder 'naturgrunden' eller blot 'grunden' i Gud, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

kan tilregnes (mennesket).

nødvendigvis.

enige, indbyrdes overensstemmende.

adskillelse.

vise, åbenbare.

strid.

blive ved at eksistere.

eksempler på.

indgyder.

bestemt.

lat., en evighedsmaskine.

sandsynligt.

synonym for det, Schelling kalder 'grunden' i Gud, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

ideale, fuldkomne.

personligheden; selvstændigheden.

virksomhed.

gylden tidsalder, guldalder.

den græske oldtid.

orakelsvar.

synonym for det, Schelling kalder 'naturgrunden' eller blot 'grunden' i Gud, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

endnu.

besværgelser.

trylleformularer.

her: ikke grebet.

synonym for det, Schelling kalder 'grunden' i Gud, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

krise; vending, afgørende vendepunkt.

lat., 'slægternes tumult'. Som det fremgår af den efterfølgende passage, hentydes der til pinseunderet, jf. ApG 2,1-13.

sondring, adskillelse.

det vil sige.

lat., virkelig.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

det er således.

fra.

væren, eksistens.

væren, eksistensen.

være ved bevidsthed; sanse.

væren, eksistensen.

ganske vist, sandt nok.

snarere.

ikke-væren, ikke-eksistens.

mulighed.

virkelighed.

bevægelse, virksomhed.

adskillelse.

fremdrages.

her: liv.

uforgængeligt; ukrænkeligt.

ikke-væren, ikke-eksistens.

fremdrages.

til.

personlighed, individualitet (fra ty. 'Selbstheit').

adskillelsen.

væren, eksistens.

hendøen.

ikke-væren, ikke-eksistens.

mulighedstilstand.

endemål.

synonym for det, Schelling kalder 'grunden' i Gud, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

adskillelsen.

også.

allerede.

midtpunkt.

betegne det som.

allerede.

forud for.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 497). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

forud for.

her: forskelsløshed.

her: forskelsløsheden.

fremtrådte; blev forståelig.

her: forskelsløsheden.

lat., implicit.

ikke-væren, ikke-eksistens.

undtagen.

mangel på prædikat.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 498). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

her: forskelsløshed.

samtidigt; ved samme handling.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 498). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

her: forskelsløsheden.

hvad vi end.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 498). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

ikke.

samtidigt; ved samme handling.

her: forskelsløsheden.

her: betydende det samme.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 499). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

her: forskelsløshed.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 499). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

i forening.

på samme måde.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 499). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

blive til.

her: forskelsløsheden.

væren, eksistens.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 500). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

også.

adskillelse.

lat., bundfald, værdiløse rest (kemisk betegnelse). Ordret betyder det dødningehovede.

mulighed.

fra ty. 'Ungrund' (se Schelling 1809, s. 500). Ugrunden er det forskelsløse intet, som er i Gud, og som går forud for sondringen mellem Guds grund og hans eksistens. Begrebet stammer oprindeligt fra Jacob Böhme, se indledningen, afsnittet "Schelling og frihedsskriftet".

her: forskelsløshed.

førnævnte.

undtagen.

ødelægge.

pinefuldt.

stoler overmodigt på.

de ubefæstede, dvs. dem, der er usikre i tro og overbevisning.

allusion til Lucifer (Satan), jf. fx 2 Kor 11,14.

Modsigelsens grundsætning kaldes også kontradiktionsprincippet og er en logisk regel, der siger, at man ikke på samme tid kan bekræfte og benægte det samme. Denne logiske regel havde afgørende betydning for Grundtvig (se fx Høirup 1949).

bestemt ikke.

forskellighed; mangfoldighed.

sondringen, adskillelsen.

forskellige.

klart, tydeligt.

et fællesskab, en forbindelse.

modstridende.

udvikler sig færdig.

fællesskab, forbindelse.

nok.

klarlægge, redegøre for.

intet fællesskab, ingen forbindelse.

samtidig; ved samme handling.

væren, eksistens.

hvilket.

den grundlæggende væren, eksistens.

ikke-væren, ikke-eksistens.

værens, eksistensens.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

grundlæggende væren, eksistens.

den grundlæggende væren, eksistens.

grundlæggende væren, eksistens.

værens, eksistens'.

den grundlæggende væren, eksistens.

ligeglad.

den grundlæggende væren, eksistens.

væren, eksistens.

undtagen.

forud for.

væren, eksistens.

den grundlæggende væren, eksistens.

væren, eksistens.

forud for.

luftspejling.

model, mønster for.

ikke-væren, ikke-eksistens.

værens, eksistens'.

på én gang.

forskelsløsheden.

frafald.

betød.

den grundlæggende væren, eksistens.

frafaldt.

væren, eksistens.

intet fællesskab, ingen forbindelse.

væren, eksistens.

den grundlæggende væren, eksistens.

er til, eksisterer.

væren, eksistens.

forud for.

bevist urigtige, modbevist.

dvs. lærte.

betragtede, eftertænkte.

hæftede sig ved.

ophøjede, ædle.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

forskudt, forrykket.

forklarelse.

ophøjede, ædle.

den grundlæggende væren, eksistens.

forud for.

blevet til.

også.

forestilling, tanke.

selvbevidsthed.

fællesskab.

udsendelse.

den almindelige slutning på højmessens kollekter.

enhed.

vanvittigt.

skjult.

fællesskabet.

klart, tydeligt.

fællesskab.

gr., *prōtōtokos*, førstefødt.

forud.

sammenhold, fællesskab.

gr., en *autó synéstēke*, 'står sammen, består i ham'.

også.

beretter, forsikrer.

dvs. udtrykkeligt.

gr., *τού αἰónος τοúτου*, 'denne tidsalders'.

også.

frafald.

hvilket.

klart, tydeligt.

bibelsted.

genkomst.

tilkommer.

med.

tilvejebringes, fremkaldes.

fra.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

åbenlyst, klart.

gøre naturen fri.

ikke til at tvivle på, sikker.

det fremgår såvel af.

forvandlet, herliggjort.

uforgængelige; ukrænkelige.

gr., kefalē sómatos, 'kroppens hovede, hovede for kroppen'.

etc.

gr., to mystérion toúto méga estín, 'denne hemmelighed er stor'.

sandsynlighed.

forunderligt.

tåbelig.

med størst sandsynlighed.

Lucifer betyder lysbringeren, fra lat. lux (lys) og ferre (at bringe).

ødelagt.

adskillelsen.

også.

gr., skhéma, skikkelse, udseende.

bemærkelsesværdigt, interessant.

gr., kósmos, orden, verdensorden; udsmykning.

gr., apo katabolés kósmou, 'siden verdens grundlæggelse'.

jo nærmere deres støv, dvs. jordiske legeme, var på centeret.

her: ophøjede.

endnu.

tydeligere.

ganske vist.

bemægtigede sig.

forvandlet, herliggjort.

gr., sesophisménois mýthois, 'udspekulerede fortællinger'.

da.

snæver, ufri.

betragtning, anskuelse.

frisind; gavmildhed.

bekrige.

modbeviset.

klart, indlysende.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

kortfattet.

håndgribelige, fysiske.

tilhænger af manikæismen, en gnostisk, strengt dualistisk religion.

håndgribelige, fysiske.

bemærkelsesværdige, interessante.

udtalelse.

misforståelses.

strides, skændes.

bestemt.

sagen.

forbindelse, fællesskab.

den for mig at se.

hvis.

misforståelses.

dvs. forsvare dem, der undergraver al sand moralitet (naturfilosofferne), over for mig.

underlig; betænkelig.

fravær.

bevist urigtig, modbevist.

egentlig, udtalt.

urimeligt, forkert; tåbeligt.

bevise urigtig, modbevise.

en passage i.

udsagn.

også.

det, at mennesker regnes for at være ansvarlige for deres egne handlinger.

ved løgn tillægge sig.

dette har Schelling også haft som midtpunkt, centralt emne.

formasteligheden, dvs. hovmodet, bespottelsen.

et onde, der er frit og dermed kan tillægges ansvar.

Der er en anakoluti her. Det lader til, at der mangler noget tekst i begyndelsen af bisætningen, måske ordene 'at han'.

det fremgår dog tydeligt.

lat., 'hvilket er, hvad der skal bevises'.

også.

kan tilregnes nogen, dvs. at nogen kan gøres ansvarlig for den.

indvending.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

uvant.

være forenelig med.

indvending.

en udtalelse.

skriftsted fra.

have opsøgt.

bevise urigtig, modbevise.

klart, tydeligt.

efterprøver.

skal Gud bevare mig fra (optativ).

erklærede, svorne.

hentydning til den traditionelle forståelse af Satan som en falden engel (jf. Luk 10,18 og Åb 12, 8-9).

frafald.

identitetslæren, dvs. teorien om, at subjekt og objekt, jeg og ikke-jeg, ånd og natur er identiske.

passagerne i.

omtale deraf.

ganske vist, sandt nok.

også.

forud for; uden for.

I de følgende syv afsnit citerer Grundtvig passager fra Schellings "Philosophische Briefe über Dogmatismus und Kriticismus" (1795) i egen oversættelse. I det følgende vil det blive kommenteret, når Grundtvig har fremhævet ord på egen hånd eller forsynet teksten med forklaringer. Udeladelser af Schellings fremhævelser forbigås.

den del af filosofien, der beskæftiger sig med handlinger og vurderinger, dvs. bl.a. moralfilosofi (etik), politisk filosofi og æstetik.

tage fra jer.

fremhævelsen er Grundtvigs, og ordet 'Legetøi' er desuden en fri gengivelse af Schellings udtryk 'Spielwerk' (et spilleværk i en spilledåse).

på skrømt, kun tilsyneladende.

hvornår.

Grundtvigs forklaring.

Grundtvigs fremhævelse.

begrænse, indskrænke.

Grundtvigs forklaring.

Immanuel Kants kritiske filosofi, som undersøger den menneskelige erkendelses forudsætninger, love og grænser.

den del af filosofien, der beskæftiger sig med viden, dvs. bl.a. erkendelsesteori, metafysik og videnskabsfilosofi.

Grundtvigs fremhævelse.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

begrænser, indskrænker.

Immanuel Kants kritiske filosofi, som undersøger den menneskelige erkendelses forudsætninger, love og grænser.

individualitet, selvstændighed.

anse.

valg; Schelling har: 'Alternative'.

eftersom, fordi; Schelling har 'da'.

valg.

I Schellings tekst er der sat anførselstegn omkring denne antitese. De er formentlig sat af ham selv for at fremhæve passagen. Der er altså ikke tale om et citat.

åndens, ideernes verdens. Schellings tekst har 'intelligible Welt', hvilket nærmere betyder den verden, der erkendes med fornuften (modsat sanseverdenen).

også.

bedrage.

Schelling har 'oder' (eller).

ødelægge.

lovpriser.

åbenlyst, klart.

Grundtvigs fremhævelse.

uden ærefrygt, ydmyghed; uden at skamme sig.

tilladelige, hæderlige.

ikke ville finde sig i eksistensen af nogen herre.

det første, begyndelsen, jf. Åb 21,6, hvor Gud siger: "Jeg er Alfa og Omega, begyndelsen og enden".

åbenlyst, tydeligvis.

nedsættende betegnelse for den praksis at drage spidsfindige, uberettigede eller urigtige slutninger af andres udtalelser.

også.

endnu.

sigter til professorer, doktorer o.l.

eksistens.

her: det kortsynede menneskes.

mere galt, vanvittigt.

menneskene i deres karakter af jordiske skabninger.

havde myndighed til at afgøre (om).

redegøre for.

sigter til professorer, doktorer o.l.

klart, tydeligt.

Det ontologiske gudsbevis slutter fra begrebet om det mest fuldkomne (Gud) til, at dette også eksisterer, idet

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

der ellers ville kunne tænkes noget endnu mere fuldkomment.

eksistens.

gøre som man vil.

havde myndighed til at afgøre (om).

ganske sikkert.

også.

hvad enten.

Det græske ord 'philosophia' betyder ordret 'kærlighed til visdom'.

klart, indlysende.

bestemt.

lige så bestemt.

må bruge (optativ).

bekriget.

gr., kenē apátē, 'tomt bedrag'.

gr., stoikheía tou kósmou, 'verdens elementer; magter'.

gr., lógos, fornuft.

gr., paradósis tón anthrṓpōn, 'menneskenes overlevering'.

gr., kata ta stoikheía tou kósmou, 'ifølge verdens elementer; magter'.

gr., di' esóptrou en ainímati, 'gennem et spejl i en gåde'.

udlagt, fortolket.

gr., ou dia eídous, 'ikke ved det, som kan ses'.

anerkende.

som.

nådegaverne, dvs. de evner eller åndsgaver, som Gud giver de troende.

forskellige.

klarlægge.

i takt med at.

egl. et bånd, hvormed et barn ledes, når det skal lære at gå; overført udtryk for, at man lader sine handlinger bestemme af en anden.

falder fra.

kaldes.

nuvel.

døden indtræffer.

undtagen.

forbindelse.

behold (imperativ pluralis).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

sigter til professorer, doktorer o.l.

lad os se, om.

indgyde.

bedrager.

udvirker.

bi, vent (imperativ pluralis).

fra.

gøre sløvt.

ligealdighed.

oversigt.

Grundtvigs *Verdenkrøniken* 1812 var suppleret med et omfattende afsnit 'Rettelser og Anmærkninger' (s. 365-422).

komme ind på.

Efter polemikken med Christian Molbech om *Verdenskrøniken* 1812 (se indledningen til *Krønikens Gienmæle*) planlagde Grundtvig at skrive et udførligt forsvar for sin bog, men opgav siden dette.

fra gr., væsensenhed; begrebet stammer fra 300-tallets kristologiske stridigheder om forholdet mellem faderen og sønnen. Athanasios den Store og hans tilhængere hævdede sønnens homoousi med faderen modsat Arius, som mente, at Sønnen ikke er evig og af samme væsen som Faderen, men er skabt og foranderlig.

det samme.

hvilket.

dvs. søstersøn, nevø.

ganske vist; sandt nok.

dvs. skrivefejl.

lånte.

skændtes.

lånte.

degenererede.

i takt med at.

erhverv.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

strides, skændes.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

teologisk embedseksamen.

krævedes.

kort en oversigt.

lagde vægt på.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

strides, skændes.

forskellige.

felttogenes.

store havnebyer.

korstogstiden.

afhandling, der er en prisbelønnet besvarelse af en prisopgave.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

helt.

opr. samlingsnavn for nogle sydvesttyske småstammer; navn for tyskerne i almindelighed.

mongolen.

da.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

sandsynlig.

ganske bestemt.

overdådighed.

degeneration.

overbevisning.

lovprisende personer.

forblændet.

ganske vist.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

herskede over næsten.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

traktaten.

virkelig, fuldstændig.

traktat (ordet fordrag kommer af middelnedertysk 'vordrach').

føre vild; forvirre.

husket galt.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

etc.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

hentydning til et ældre strafferedskab bestående af en tønde med hul i bunden, som syndere skulle iføres og bære til skam og skændsel gennem byen.

da.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

misforståelse.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Freden i Rijswijk (1697).

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

hvad enten.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

sætningskæden.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

undtagen.

tog imod råd fra eksperter.

hverken.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

tog imod råd fra eksperter.

hentydning til Jens Møllers anmeldelse af *Verdenskrøniken* 1812 i *Dansk Litteratur-Tidende* 1813, nr. 25, s. 413 f., hvor han som eksempel på, at Christian 4. ikke fulgte teologernes råd, nævner, at han afskaffede exorcismen ved barnedåb på trods af teologernes anbefaling.

med nøjagtighed.

lige til, let.

kritikpunkter.

samme sted. Grundtvig husker dog forkert, da passagen findes på s. 152.

skillevæggen.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

Der hentydes formentlig til Gauldalen, som var det sted, hvor guletinget afholdtes.

i Froste holdtes frosteting, som i den ældste tid var hovedtinget for det indre Trondheim og senere et af Norges tre store lagting.

universitetet.

vedr. byen Halle, det pietiske centrum.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

indbygger i byen Halle.

misforståelse.

universitet.

bevist urigtigt, modbevist.

universitetet.

lat., 'Jeg stræber at fatte mig kort og bliver uklar'. Citat fra Horats' *Ars Poetica*, vers 25-26, også oversat i *Om Digtekunsten og om Digterens Kalden og Pligter* (Horats 1945), s. 92 som: digteren "koncentrerer — og bliver kun dunkel".

passende.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

tale i tåge, tale uklart.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

endnu.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

bemærkelsesværdig, vigtig.

klart, indlysende.

recensentens, dvs. anmelderens, her Jens Møllers.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

gisning, formodning.

underlig; betænkelig.

kritik grundet på formodninger; den del af tekstkritikken, som støtter sig på sandsynlige formodninger.

betænkelig, tvivlsom.

urimelig.

gisning, formodning.

recensenten, dvs. anmelderen, her Jens Møller.

lille skoledreng. Øgenavnet 'pebling' blev især anvendt om elever i latinskolen.

også, tilmed.

vildfarelser, fejltagelser.

her: omtale.

mongolerne.

da.

egyptere.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

helt, fuldstændigt.

opretholdt.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

uformodet, uventet.

formodentlig: 'blive hersker over både Tyskland og Spanien', med henvisning til landenes rigsvåben (den tyske dobbeltørn og den spanske løve fra territoriet Leon). De østrigske habsburgere var allerede tyske kejsere, men formåede under Den Spanske Arvefølgekrig (1701-1714) ikke at gennemtrumfe deres krav på at følge de spanske habsburgere på den spanske trone.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

I heraldikken smykker blomster ofte slægters og rigers våbenskjolde.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

Hentydning til slægten Rosenkratz, som var den mest betydningsfulde slægt af den ældste danske adel.

samlinger af regler og gode eksempler, som en konge kan tage til rettesnor for sin regeringsførelse.

henvisning til *Konungsskuggsjá* (Speculum regale), en norsk lærebog fra 1200-tallet om høviske sæder for konger, hirdmænd og købmænd.

samlingen af sagaer. Ordet spiller muligvis på 'flok' i betydningen et oldnordisk digt uden omkvæd.

bemærkelsesværdigt, vigtigt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

tidsalder.

Der hentydes formentlig til pjecen *Til Hr. N.F.S. Grundtvig, Capellan i Udby i Anledning af hans Verdenskrønike og Kiøbenhavns Skilderie No. 29*, som var Christian Molbechs mest omfattende indlæg i striden med Grundtvig om *Verdenskrøniken* 1812, se indledningen til *Krønikens Gienmæle*.

stå uanfægtet (dvs. undlod at efterprøve dens gyldighed).

oversigter over.

indsigt; kunstfærdighed.

etc.

oversigter.

efterslægten, efterkommerne.

også.

kritikken af.

udtalelser.

kortfattet.

retteligt s. 280.

er sin ende nær, er ved at gå ud.

sprogforskning.

historiekundskab. Grundtvig forstod gudinden Saga i den nordiske mytologi som historiens gudinde.

de materielle genstandes.

higen fremad.

tydeligt.

når de blev dyrket på ret måde.

udbredt.

for længe siden; allerede længe.

bekæmpe.

recensenten, dvs. anmelderen, her: H.C. Ørsted.

en fej persons værk.

bemærkelsesværdigt, interessant.

sandsynligvis.

en fej persons værk.

med.

kort sagt.

redegørelse for.

med forsæt, overlæg.

sagen.

etc.

H.C. Ørsted genoptrykte sin recension samt sagens øvrige akter i *Imod den store Anklager* (1814).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

genoptryk.

var sin ende nær, var ved at gå ud.

efterslægten, efterkommerne.

ellipse, læs: efterslægten ville have svært ved at.

for det (dvs. for had til videnskaberne og antagelsen af et fjendskab mellem videnskab og religion).

betød det ikke så meget.

betragtningen, anskuelsen.

dvs. eftertiden.

slog triller, sang.

lovpriste.

indtruffet.

betragtning, anskuelse.

bestemte.

tidsalder.

bryst.

åbenlyst.

med sikkerhed.

modløshed.

undtagen.

også.

tåbelig.

venligt indstillet.

udformer, udvikler.

venligt indstillet.

også.

samtidig.

hvis.

udforme, udvikle.

ganske vist.

dvs. ethvert eksperiment.

bekrige.

findes.

sondring.

end.

daglejer.

dvs. vod.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

klart, indlysende.

indsamle materiale.

indsamle.

også.

indsamle materiale.

uomtvisteligt.

forhindre.

fremstille, forklare.

stolet overmodigt på.

på ingen måde, alt andet end.

kortfattet.

Modsigelsens grundsætning kaldes også kontradiktionsprincippet og er en logisk regel, der siger, at man ikke på samme tid kan bekræfte og benægte det samme. Denne logiske regel havde afgørende betydning for Grundtvig (se fx Høirup 1949).

et brudstykke.

også.

forbeholdt jøderne.

den jødiske mystik (kabbala), der i høj grad er en tal-mystik.

person, som har anlæg for regning. Der hentydes m.a.o. til, at jøderne generelt var dygtige til at regne.

betragtning, anskuelse.

her: forskelsløshed.

Modsigelsens grundsætning kaldes også kontradiktionsprincippet og er en logisk regel, der siger, at man ikke på samme tid kan bekræfte og benægte det samme. Denne logiske regel havde afgørende betydning for Grundtvig (se fx Høirup 1949).

udtalelser.

lat., 'det er menneskeligt at fejle'.

villet.

misforståelse.

snarere.

misforståelse.

sikker.

særligt.

udpræget.

bestemt.

Grundtvig hentyder til det planlagte andet bind af *Kort Begreb af Verdens Krønike, betragtet i Sammenhæng*, hvis første bind var udkommet i 1814. Der kom dog aldrig nogen fortsættelse.

folio, dvs. bog i stort format.

bind i oktavformat (standardformatet på Grundtvigs tid).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

her: omgås på letsindig måde, drive gæk.

mistet.

retskaffenhed, redelighed.

syntes fortabt.

ødelægge.

dvs. syntes.

efterfølger.

kender.

syntes sandsynligt.

uomtvisteligt.

tåbelige.

have åbnet.

med nødvendighed.

ved.

tilholdssted; holdepunkt.

kan det jo være ligemeget.

strides, skændes.

næste.

afgudsdyrkende.

ganske vist.

med sikkerhed.

anklager.

bevirker, fremkalder.

dvs. konvulsioner, voldsomme kramper.

godt.

endnu.

benægte, modsige.

fortabte.

Molbechs.

benægtet, modsagt.

kujoneri, fejhed.

genfærd.

overfloden, overdådigheden.

bevise urigtig, modbevise.

Robert Southey; stavfejl har Grundtvig overtaget fra Ørsted (1814), s. 123.

synes, lader til.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

hvad enten.

skal det være (optativ).

nydelig blomsterbuket.

endnu.

usandsynligt.

drager professoren frem (militært udtryk).

dybde.

munder ud, når sin afslutning.

inspicerer, undersøger.

person, der beskæftiger sig med geometri (geometriker); landmåler.

trostvang, religionstvang.

kongehus; herredømme.

underlig, betænkelig.

bevise urigtigt, modbevise.

åbenlyst.

lempelse; tilpasning.

sejrrige krigstogter.

fuldt ud.

materialistisk.

underlig, betænkelig.

ædel karakter.

tilpasser.

omsorgen.

opretholdelse.

aldeles.

hvis ikke.

snarere.

åbenlyst, tydeligt.

strides, skændes.

også.

dvs. kuriøs.

viden, dannelse.

velbyrdige, fornemme person (ældre titulatur her anvendt ironisk).

dvs. uforvarende; utilsigtet, uventet.

lovprisende person.

lat., 'et for et andet', dvs. en forveksling.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

hvis ikke.

håndgribelige, fysiske.

viden, dannelse.

sømmelige optræden.

bevist urigtigt, modbevist.

ledede, styrede.

ledende, styrende.

ganske vist.

ubestridelige.

dvs. *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

endnu.

recensionen, dvs. anmeldelsen.

Linjetallet henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 17 f.

hykler.

splinten.

klart, indlysende.

bristede.

allerede; aldeles.

atmosfære.

sindelag.

dvs. lærte.

endnu.

undtagen.

anskuelse.

åndens, ideernes verden.

også.

bestemt.

her: bog.

efter.

åbenlyst, klart.

vanviddets, galskabens.

bevise urigtig, modbevise.

den tidsalder, som var i stærk, urolig åndelig udvikling.

hverken.

prof., professoren.

åbner.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

bestemt.

dristigt.

udsagn.

almen, generel.

betragtningen, iagttagelsen.

for de læsere.

redegørelse, fremstilling.

midtpunkt.

Det har ikke kunnet lade sig gøre at identificere en version af Novalis' skrifter, hvor sidetallet 222 stemmer. Det omtalte sted kan imidlertid findes i fx *Novalis' Skriften* (1802), bind 2, s. 52.

Citat fra Novalis' roman *Heinrich von Ofterdingen* (1802), anden del, s. 54, her formentlig i Grundtvigs egen oversættelse.

skabninger.

verdenssaga, verdenshistorie.

det fordrejede, fordærvede.

det forflyttede, forrykkede.

må Gud tilgive (optativ).

Der hentydes til B.S. Ingemann.

blev brudt.

allerede.

hentydning til den underjordiske kirke (hvælving) i B.S. Ingemanns *De sorte Riddere. Et romantisk Epos i ni Sange* (1814), sjette sang (se særligt s. 231-245).

digtekunstens.

må Gud bevare (optativ).

må han stadfæste (optativ).

i troen på Jesu Kristi Sandhed.

allerede.

tåbelige.

de forførende, men falske stemmer.

klart, tydeligt.

forvandlet, herliggjort.

jordisk digter.

forening.

pladsen.

også.

betragtning, anskuelse.

forunderlige; mærkelige.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

afgudsdyrkende.

pladsen.

sådan.

spredte.

bånd.

Citat fra Novalis' "Hymnen an die Nacht" (1800), s. 196. Oversættelsen er formentlig Grundtvigs egen.

dvs. drømmebilledet.

indfandt sig.

skjult, hemmeligt.

dæmpede skridt.

gave.

sigter til de vise mænd (de hellige tre konger).

ophøjede, ædle.

ad.

efter.

herligste, dejligste.

er (gl. præsens, 2. person singularis af 'være').

så forbitret.

drager til sig ('monne' er et ikke-betydningsbærende hjælpeverbum).

kaldes.

fyldt af glæde.

glædesbudskabet.

sloges, kæmpede.

blev brudt.

begravede.

denne gang.

allerede.

bekriger.

elsk (imperativ pluralis).

tag (imperativ pluralis).

fornægt (imperativ pluralis).

fodspor.

bemærkelsesværdigt; påfaldende.

beretninger.

lades dog beretningen være.

for hvilken.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

omtale af.

en, der lovpriser ham.

skjult sig.

skjulte sig.

udvikle sig færdig.

Der hentydes til Henrich Steffens' forelæsninger på Ehlers Kollegium i 1802, jf. Ørsted (1814), s. 46.

benægte, modsige.

forfatteren til spådommen var højst sandsynlig Grundtvigs fader, Johan Grundtvig, hvad Grundtvig formentlig godt vidste, men dækkede over, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*.

strides, skændes.

fortolkning, udlægning.

bemærkelsesværdig, vigtig.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

forfatteren af den oprindelige spådoms (formentlig Johan Grundtvig, se indledning til *En mærkelig Spaadom*).

bevist urigtigt, modbevist.

allerede.

det, at den bemærkelsesværdige tale (bog) er blevet kendt.

bevist urigtigt, modbevist.

endnu.

sigter til *Imod den store Anklager* (1814).

sigter til *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

fremstår.

bestræbelse på at være i overensstemmelse med sagsakterne.

bevist urigtigt, modbevist.

fremstod.

forfatteren af den oprindelige spådoms (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

et forvarsel om.

recensentens, dvs. anmelderens, her: H.C. Ørsteds.

tilpasset, indrettet.

fortolkning, udlægning.

recensenten, dvs. anmelderen, her: H.C. Ørsted.

Linjetallet henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 32 f.

allerede.

fortolkning, udlægning.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

udlægge.

gådefulde ord.

som sigtende til.

fortolkninger, udlægninger.

fortolkning, udlægning.

fornuftsstridig, tåbelig.

fortolkning, udlægning.

klart, indlysende.

fortolkning, udlægning.

udlægge.

som sigtende til.

personer, der bekender og fastholder deres tro trods forfølgelse og pinsler.

som sigtende til.

fortolkningen, udlægningen.

som om.

sådan.

egl. 'Hvad jeg, hedder det i recensionen l. 692-94, har sagt'; det efterfølgende citat stammer fra Ørsted (1814), s. 30.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

oprindelsesland.

Linjetallene henviser til det delvise genoptryk af Grundtvigs *Hvem er den falske Prophet?* i H.C. Ørsteds *Imod den store Anklager* (1814), s. 101.

fortolkning, udlægning.

Linjetallene henviser til H.C. Ørsteds genoptryk af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 2.

fremførte usande påstande.

fortolkningen, udlægningen.

pavedømmet.

angribes.

forfatteren af den oprindelige spådom, formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*.

overvejer det nøje.

dvs. syntes.

kæmpe mod.

pavedømmet.

recensenten, dvs. anmelderen, her: H.C. Ørsted.

forfatteren af den oprindelige spådoms (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Linjetallet henviser til H.C. Ørsteds genoptryk af *En mærkelig Spaadom i Imod den store Anklager* (1814), s. 1.

passer næppe.

sidetallet henviser her til *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

afskyelig, usædelig.

endnu.

sagen.

lure.

tiltrækkende.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

skriftstedet, bibelstedet.

fortolket.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

dvs. dens mangel på kærlighed.

Linjetallene henviser til H.C. Ørsteds genoptryk af *En mærkelig Spaadom i Imod den store Anklager* (1814), s. 2.

Der henvises til genoptrykket af H.C. Ørsteds recension, dvs. anmeldelse, i *Imod den store Anklager* (1814), s. 30 f.

Der henvises til det delvise genoptryk af Grundtvigs *Hvem er den falske Prophet?* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 102.

må selv dømme (optativ).

kortfattede, sammentrængte.

narre læseren.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

fremfor alt.

mærke, erfare.

ødelægges.

recensenten, dvs. anmelderen, her: H.C. Ørsted.

Linjetallet henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 30.

ødelægges.

Linjetallet henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 30 f.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

Det er uklart, hvad der menes med 'Rb.', måske er det fejl for 'Rec.', men i så fald er henvisningen ikke rigtig, da linjetallene ikke henviser til recensionen, men til det delvise genoptryk af *Hvem er den falske Prophet?* i H.C. Ørsteds *Imod den store Anklager* (1814), s. 102.

haft ringe vinding, fortjeneste.

ødelagt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

selv hvis.

forfatteren af den oprindelige spådom, formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*.

usædvanlig, underlig.

dvs. syntes.

må se (optativ).

må dømme (optativ).

Linjetallene henviser til H.C. Ørsteds genoptryk af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 5.

recensionen, dvs. anmeldelsen.

Linjetallene henviser til genoptrykket af H.C. Ørsteds anmeldelse i *Imod den store Anklager* (1814), s. 30.

Der henvises til det delvise genoptryk af Grundtvigs *Hvem er den falske Prophet?* i H.C. Ørsteds *Imod den store Anklager* (1814), s. 102.

må ikke derved glemme (optativ).

rige.

skal erindre (optativ).

Der henvises til genoptrykket af *En mærkelig Spaadom* i H.C. Ørsteds *Imod den store Anklager* (1814), s. 5.

fortolkningen, udlægningen.

rige.

endnu, stadig.

Linjetallene henviser til genoptrykket af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 1 f.

endnu, stadig.

fortolkning, udlægning.

Linjetallene henviser til genoptrykket af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 1.

inden for.

forfatteren af den oprindelige spådom (formentlig Johan Grundtvig, se indledningen til *En mærkelig Spaadom*).

har sin opmærksomhed rettet mod.

også.

Linjetallene henviser til genoptrykket af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 1 f.

Linjetallene henviser til genoptrykket af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 3.

Linjetallene henviser til genoptrykket af *En mærkelig Spaadom* i *Imod den store Anklager* (1814), s. 5.

udlægninger.

om.

dvs. guddommelig inspiration, indgivelse af ord direkte fra Gud.

på rette måde.

styrkelse.

klart, tydeligt.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

have det svært.

herliggøres.

fortolkning, udlægning.

inden for.

pavedømmet.

skal finde (optativ).

hvad enten.

bemærkelsesværdig, interessant.

planer, beslutninger.

alt imens, mens.

fortolkning, udlægning.

uformodet, uventet.

hastige.

sit jernscepter; sin hårde styreform.

har gjort.

allerede.

(have) antaget.

læsning af fortolkningen, her: spådommen.

dvs. styrke.

åbenlyst, tydeligt.

bekrige.

rettidige.

beslutningen truffet; skæbnen beseglet.

sådan.

tænksom; forudseende.

hensyn.

plage, svøbe.

pludseligt.

pinen, veeerne over.

sandsynligt.

tidsalder.

udsender.

plage, svøbe.

i overordentlig grad.

også.

forfatteren af den oprindelige spådoms (formentlig Johan Grundtvig, se indledning til *En mærkelig Spådom*).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

retteligt s. 115-117.

sigter til *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

hverken.

for hvilken.

uomtvistelig.

dvs. syntes.

illusorisk, bedragerisk.

karakteristisk for en skjald.

afbildninger, billeder.

det som endnu ikke er sket; det som vil ske.

betragte, eftertænke.

styrelse.

forgangne tider.

forunderligt.

skikkelser, billeder.

dristigt.

skikkelser, billeder.

også.

skikkelser, billeder.

bedrager, tager fejl.

skikkelser, billeder.

skjult.

viser sig at være sande.

prøvelse.

allerede.

åbne.

styrelse.

forvarsler i dets historie.

må gøre (optativ).

da.

(fjer)pennen.

ridse, dvs. skrive.

spiller (som i musik); bobler.

underligt; forunderligt.

forvarslerne i den danske historie.

må læse og tænke nøje over (optativ).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

åbne.

Der hentydes til B.S. Ingemanns *De sorte Riddere. Et romantisk Epos i ni Sange* (1814).

sigter til B.S. Ingemann.

fortræffelige.

skrifter.

besindig, nøgtern.

Alle fremhævelser i det følgende citat, på nær fremhævelsen af ordet 'glad' i sidste linje, skyldes Grundtvig.

Grundtvigs.

Grundtvigs tilføjelse.

taler; bebrejdelser.

Grundtvigs tilføjelse.

redegøre for mig, aflægge regnskab for mig.

tale; bebrejdelse.

allerede.

sigter til *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

tale; bebrejdelse.

selvfølgelig, selvindlysende.

ganske vist.

redegjort for.

må Gud dømmes (optativ).

bekrige.

bekriger.

forhindre.

skal styrke (optativ).

fuldføre.

blusel, skam.

i *Hvem er den falske Prophet?* (1814).

lånt.

syn på, anskuelse af.

anskuelse.

lærde folk, det læsende publikum.

sagen.

bortset fra at.

benægte.

åbnedes.

må.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Der hentydes formentlig til Grundtvigs fortale til *Hvem er den falske Prophet? (1814)*, som er holdt i en meget direkte og aggressiv tone.

tilstræbt geniale.

lat., 'Iliade efter Homer', dvs. et arbejde, som allerede er gjort så godt, at det ikke kan gøres bedre.

vindmøller.

den gamles (formentlig Johan Grundtvigs) spådom.

helt, kriger.

denne gang.

nægter at vedkende sig.

for det.

Der gik 9 måneder fra H.C. Ørsted udgav *Imod den store Anklager* (1814) til Grundtvig svarede med *Imod den lille Anklager* (1815).

pudsige, løjerlige.

udrede, forklare.

fremstillinger, redegørelser.

ogsaa.

undtagen.

tilslutning.

særlig; mærkelig.

tro (imperativ).

omgå på letsindig måde, drive gæk.

ophøjede, ædle.

for det.

fællesskab.

forvanskningen, egl. et fagligt arbejde, der er udført af en person uden tilstrækkelig uddannelse.

endvidere.

dvs. bagtalt.

udbredt, omfattende.

vælge.

den voldsomme kritik.

stædigt, trodsigt.

ligeså.

også.

spioner.

prisgiver mig.

- Claudius, Matthias (u.å.: 1798) "Urians Nachricht von der neuen Aufklärung, oder Urian und die Dänen" i *Asmus omnia sua Secum portans, oder Sämmtliche Werke des Wandsbecker Bothen*, bind 6, s. 115-120. Hamburg
- Goethe, Johann Wolfgang (1789) "Gränzen der Menschheit" i *Goethe's Schriften*, bind 8, s. 212-214. Leipzig
- Grundtvig, N.F.S. (1812) *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*. København
- Grundtvig, N.F.S. udg. (1814) *En mærkelig Spaadom ogsaa om Dannemark efter en gammel Haandskrift*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1814) *Hvem er den falske Prophet? Hvem forvirrer Folket? Svar til Recensenten i Litt. Tid. No. 12 og 13*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Imod den lille Anklager, det er Prof. H.C. Ørsted, med Beviis for at Schellings Philosophie er uchristelig, ugudelig og løgnagtig*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1845) *Danske Ordsprog og Mundheld, samlede og ordnede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Horats (1945) "Om Digtekunsten og om Digterens Kald og Pligter" i *Horats' Satirer og Breve*, overs. af Axel Juel. København
- Hørup, Henning (1949) *Grundtvigs Syn paa Tro og Erkendelse. Modsigelsens Grundsætning som teologisk Aksiom hos Grundtvig*. København
- Ingemann, B.S. (1814) *De sorte Riddere. Et romantisk Epos i ni Sange*. København
- Luther, Martin (1529) "Ein feste Burg ist unser Gott" i *Form und Ordnung geistlicher Gesang und Psalmen*. Augsburg
- Mau, Edvard (1879) *Dansk Ordsprogs-Skat 1-2*. København
- Molbech, Christian (1813) *Til Hr. N.F.S. Grundtvig, Capellan i Udby i Anledning af hans Verdenskrønike og Kiøbenhavns Skilderi No. 29*. København
- Müller, Peter Erasmus & Jens Møller (1811-1836) *Dansk Litteratur-Tidende*. København
- Møller, Jens (1813) "[Anmeldelse af Verdenskrøniken 1812]" i *Dansk Litteratur-Tidende*, nr. 25, s. 389-395, nr. 26-29, s. 405-465. København
- [Novalis] (1800) "Hymnen an die Nacht" i *Athenaeum. Eine Zeitschrift von August Wilhelm Schlegel und Friedrich Schlegel*, 1-3, bind 3:2, s. 188-204. Berlin
- Novalis (1802) *Heinrich von Ofterdingen. Ein nachgelassener Roman*. Berlin
- Novalis (1802) *Novalis Schriften*, udg. Friedrich Schlegel og Ludwig Tieck, 1-2, bind 2. Berlin
- Schelling, F.W.J. (1809) "Philosophische Untersuchungen über das Wesen der menschlichen Freyheit und die damit zusammenhängenden Gegenstände" i *F.W.J. Schelling's philosophische Schriften*, bind 1, s. 397-511. Landshut
- Schelling, F.W.J. (1812) *Denkmal der Schrift von den göttlichen Dingen etc. des Herrn Friedrich Heinrich Jacobi und der ihm in derselben gemachten Beschuldigung eines absichtlich täuschenden, Lüge redenden Atheismus*. Tübingen
- Wessel, Johan Herman (1799) "Kierlighed uden Strømper" i *Johan Herman Wessels samtlige Skrivter 1-2*, bind 1, s. 131-148. København
- Ørsted, H.C. (1814) *Imod den store Anklager*. København